

Sinustrombos drabbade firad skönhet

■ Namnet Spencer har långa anor i den engelska aristokratin. Lady Diana, sedermera prinsessa, var en nutida representant. Vid 1700-talets slut var Georgiana Spencer familjens firade och spirituella skönhet. Mot alla odds överlevde hon en sinustrombos, ett tillstånd som då, före upptäckten av antibiotika, ofta hade ett dödligt förlopp.

Georgiana var dotter till Earl John Spencer, en av Englands rikaste män med det stora slottet Althorp som sommarviste och Spencer House invid Green Park i London som vinterresidens, där författare, politiker och konstnärer trängdes vid festliga middagar. Georgiana lärde sig tidigt att föra sig belevat i den stora världen. Vid 17 års ålder, 1774, gifte hon sig med den 25-årige hertigen av Devonshire, en ännu rikare potentat, med en årlig inkomst på 60 000 pund, dels från det stora godset Chatsworth, dels från vidsträckta egendomar på Irland.

Den unga hertiginnan blev medelpunkt i Londons förnåma umgänge. Middagar-

Georgiana Spencer, Duchess of Devonshire, dotter till en av Englands rikaste män, gifte sig också rikt och blev medelpunkten i Londons förnåma umgänge. I den ljuva bilden ovan ses hon tillsammans med sin lilla dotter i ett porträtt målat 1783 av Sir Joshua Reynolds.

Den unga hertiginnan var dock hemfallen åt ett ganska formidabelt festande, och hon förlorade en förmögenhet på hasardspel.

På bilden på motstående sida ses hon i en något mindre smickrande pose ...

... kastande tärning vid spelbordet, medan hennes syster Harriet tar upp pengar ur sin ridikyl. Insatserna i dessa spel var ruinerande höga, och Georgiana hamnade i klorna på ockrare för att kunna betala sina spelskulder. Verket nedan, »Ett spelbord i Devonshire House«, bär signaturen T Rowlandson.

na på Devonshire House vid Piccadilly räknade ofta flera hundra gäster, bland dem prinsen av Wales, den senare Georg IV, samt de ledande politikerna, främst från whig-lägre, med Charles James Fox i spetsen.

Kvinnorna hade ju varken rösträtt eller valbarhet till parlamentet, men flera ledande damer utvecklade stor politisk aktivitet bakom kulisserna. I förtroliga samtal under de festliga middagarna påverkade bl a Georgiana många gånger både inläggen i parlamentet och röstningen där. Hon var whig-partiets leading lady.

Den konstitutionella kris som uppstod 1788 på grund av kung Georg III:s plötsliga insjuknande i vad som sannolikt var en akut porfyri med psykisk omtöckning, gav näring åt intriger och spekulationer om successionen, i vilka Georgiana intog en ledande roll. Kungen tillfrisknade emellertid.

Familjen Devonshire semestrade ofta på kontinenten, där Georgiana blev nära vän med drottning Marie Antoinette,

som hon brevväxlade med fram till dennas avrättning.

Georgiana hade i stort sett varit frisk och orkat med ett ganska formidabelt festande, som ofta varade långt in på morgontimmarna. Genom hasardspel, där hon förlorade många tiotusentals pund, kom hon i klorna på ockrare.

Hon vågade i det längsta inte berätta om sina skulder för sin make utan han kade sig fram med korta lån i bekantsskapskretsen, bl a från prinsen av Wales(!).

Hon hade tidigare haft en del besvär med migrän men insjuknade akut i juli 1796 med svår huvudvärk. Hennes högra öga svullnade »till en aprikos storlek«. Tidens främsta läkare tillkallades. De var förbryllade men prövade gängse behandlingar, bl a blodiglar. En läkare kramade hennes hals för att pressa upp blodet och skölja igenom ögat och var därvid nära att strypa henne. Hennes tre barn måste skickas bort för att slippa höra hennes skrik av smärta. Det enda

som gav någon lindring var opium, laudanum.

Georgianas mor beskrev hennes tillstånd: »Ögat, ögonlocket och partierna omkring är svullna till dubbel knytnävsstorlek. Det finns ett litet sår på toppen av cornea och utrymmet mellan ögonlocken är fyllda av vit massa.«

Sjukdomen avklingade sakta under loppet av några månader, men behandlingarna var plågsamma. Bl a brändes Georgiana bakom öronen och fick under fyra timmar ett dragplåster i nacken.

Sannolikt rörde det sig, enligt medicinhistorikern I G Schraibman, om en trombos i sinus cavernosus, ett parti som både arteria carotis interna och ögonmuskelnerverna passerar. En sådan trombos är i regel septisk och var en av de risker som man fordom varnade för i samband med ansiktsfurunkler. Med penicillin är denna risk idag eliminerad. Före antibiotikaeran var en sådan sinus-trombos i regel letal, även om det finns enstaka fall beskrivna som överlevt.

Omgivningen skyllde Georgianas sjukdom på en avkylning i kallt drag, men några egentliga infektionstecken omtalas inte.

Georgiana återvann tydligen sitt charmfulla utseende och sin ledande roll i Londons umgängesliv och politik. Hon dog 1806, 49 år gammal, i gulsot.

Nils Brage Nordlander
med dr, Uppsala

Referenser

Foreman A. Georgiana. Stockholm: Norstedts förlag; 1998.

Schraibman IG. A dead disease, as illustrated by the illness of Georgiana, Duchess of Devonshire. J Med Biogr 2002;10(2):105-8.